

Warszawa, dnia 27 stycznia 2026 r.

Prof. dr hab. Artur Kotowski
Kierownik Katedry Teorii i Filozofii Prawa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

RECENZJA

w postępowaniu habilitacyjnym osiągnięć naukowych, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk prawnych Pani dr Moniki Zalewskiej

I. Wprowadzenie.

Postanowieniem nr 41/ST/2025 z dnia 24 października 2025 r. Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki prawne zostałem wyznaczony jako recenzent zgłoszony przez Radę Doskonałości Naukowej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki prawne Pani dr Monice Zalewskiej.

Habilitantka od 2007 r. zatrudniona jest na Uniwersytecie Łódzkim, na Wydziale Prawa i Administracji w ramach Katedry Teorii i Filozofii Prawa. Do roku 2012 zatrudniona była na stanowisku asystenta, zaś po obronie rozprawy doktorskiej pt. „Problem zachowania w poszczególnych stadiach rozwoju teorii prawa Hansa Kelsena”, w tym samym roku zatrudniona została na stanowisku adiunkta. Promotorem w przewodzie doktorskim był dr hab. prof. UŁ Bartosz Wojciechowski, zaś recenzentami: Prof. dr hab. Jerzy Stelmach i Prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski.

Z dokumentacji Habilitantki sporządzonej na potrzeby postępowania habilitacyjnego nie wynika by Pani dr Monika Zalewska miała doświadczenie w obszarze praktyki prawniczej. Nie można za takie uznać stażu w IHP UNESCO (02.05-30.07.2017) i pracy nad projektem wpływu demokracji na poziom świadomości konieczności ochrony wód. W takim charakterze nie podaje go sama Habilitantka, wymieniając ten pobyt jako element spełnienia przesłanki, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2024.1571 t.j. (dalej: P.s.w.). Należy podkreślić, że w żadnym razie nie jest to okoliczność wymagana do uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych. Daje jedynie pewne pojęcie o obranej drodze kariery naukowej, która w przypadku Pani Doktor, konsekwentnie realizowana jest w ramach zatrudnienia akademickiego i to ze szczególnie wyraźnie zakreślonym przedmiotem badań.

W przedłożonej dokumentacji brak jest informacji o tym jakie – ewentualnie – funkcje Pani dr Monika Zalewska pełniła na Uniwersytecie (pełnomocnika, członka określonej komisji itp.). Przyjmuję zatem, że pomimo zatrudnienia od 2007 r. Habilitantka nie pełniła takich funkcji.

Wnioskodawczyni podkreśla w autoreferacie że „centralnym obszarem [...] działalności naukowej pozostaje teoria prawa Hansa Kelsena” (s.1). Niewątpliwie Pani dr Monika Zalewska jest w polskim środowisku nauk ogólnych prawoznawstwa kojarzona właśnie z tą filozofią prawa. Taka wąska specjalizacja jest rzadko spotykana z różnych względów; ciekawości poznawczej, rozpiętości obszaru badawczego itp. – i mogłaby stanowić zarzut o zbyt wąskim profilowaniu własnego pola badawczego, ale w przypadku Pani dr Moniki Zalewskiej wypada to bardzo pozytywnie, gdyż z biegiem lat – według mojej opinii – wyrobiła sobie już trwałe miejsce jako najwybitniejsza obecnie w Polsce specjalistka z filozofii „czystej teorii prawa” / normatywizmu (ta druga nazwa bywała w odniesieniu do dorobku Hansa Kelsena wypowiediana pejoratywnie, ale będę jej w niniejszej recenzji używał zamiennie, sprzeciwiając się temu skojarzeniu). Jest to wynikiem Jej konsekwentnie i skrupulatnie realizowanej drogi badawczej (o czym dalej). W takiej perspektywie zrozumiałe jest skupienie się przez Habilitantkę na pracy dydaktyczno-badawczej w ramach zatrudnienia wyłącznie uniwersyteckiego.

II. Ocena zgłoszonego osiągnięcia naukowego, stosownie do wymogu, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce – monografii „A Dynamic Approach to Hans Kelsen’s General Theory of Norms”, Bloomsbury (imprint Hart) 2024, ISBN: 9781509942770, s.192.

Przedstawiona jako osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym książka autorstwa Pani dr Moniki Zalewskiej wpisuje się w obszar filozofii prawa w zasadzie „ikonicznie” i stanowi – według mojego rozeznania – pierwsze tak kompleksowe opracowanie dotyczące chyba najważniejszego składnika całej twórczości Hansa Kelsena, jakim jest ogólna teoria norm. Ten bowiem element czystej teorii prawa przeniknął z nauk ogólnych prawoznawstwa do dyscyplin dogmatycznych. Stanowi fundament współczesnego konstytucjonalizmu oraz założenia o systemowości prawa. Kelsen nie jest w obu tych kwestiach jedynym uczestnikiem tej debaty, ale był jej inicjatorem a jego prace z okresu przedwojennego mają powszechnie status pionierski. Według mojej oceny był on najwybitniejszym teoretykiem i filozofem prawa,

jeżeli za miarę takiej ewaluacji przyjmie się siłę oddziaływania twórczości jednego tylko badacza na naukę prawa zarówno na ich poziomie ogólnym, jak i szczegółowym. Dodatkowym argumentem na tą okoliczność jest to, że Kelsen, z racji przymusu spowodowanego Anshlussem Austrii a następnie zagrożeniem ze strony niemieckiego totalitaryzmu, po emigracji do USA objął swoim oddziaływaniem *de facto* dwie kultury prawne – europejską oraz anglosaską. Tą drugą oczywiście w mniejszym stopniu.

Publikacja Pani dr Moniki Zalewskiej w renomowanym wydawnictwie zagranicznym stanowi istotny wkład w rozwój filozofii prawa. Przyczynia się z pewnością do internacjonalizacji polskiej teorii i filozofii prawa i podkreśla już stałe, wysokie miejsce Autorki jako wybitnego znawcy czystej teorii prawa. Ezopowo można Habilitantkę określić jako „polską córkę Kelsena”. Owa biegłość w znajomości niuansów normatywizmu oraz prac powstałych w relacji do tej filozofii prawa jest łatwo uchwytna podczas lektury książki.

Powyższe stawia recenzenta nieco w trudnej sytuacji, gdyż przystępując do polemiki z rozważaniami, które zaprezentowała Autorka, wypada w zasadzie sytuować jako *tarczę strzelniczą* całą filozofię Kelsena. Książka autorstwa Pani dr Moniki Zalewskiej jest oczywiście inspirująca do takiej polemiki, co jest jej dodatkowym atutem, gdyż o Kelsenie, Harcie czy Dworkinie trudno jest obecnie napisać coś wyjątkowego. Tą część recenzji postaram się zatem przedstawić formułując wybrane tezy polemiczne, rezygnując z czysto sprawozdawczego odniesienia się do omawianej monografii.

We wprowadzeniu Pani dr Monika Zalewska trafnie zauważa, że „czystość” teorii prawa w ujęciu Kelsena należy rozumieć przede wszystkim w aspekcie epistemologicznym, a nie ontologiczno-prawnym. Zgodzę się, że ten niuans jest często niedostrzegany w dyskursie teoretyczno-prawnym, co wynika chyba z pewnego akademickiego uproszczenia, który skutkował tym, jak normatywizm jest zapamiętywany z okresu dydaktyki akademickiej. Tymczasem determinizm epistemologiczny jest koniecznym punktem wyjścia dla każdej filozofii typu prawno-pozytywnego. Tylko bowiem gwarantująca dualistyczne kryterium oceny faktów metodologia, na zasadzie właściwej logiki ścisłej: prawdy / fałszu – gwarantuje pewność poznania zjawiska. U Kelsena odpowiednikiem dualizmu logiki formalnej jest kwestia obowiązywania (norma albo przynależy do systemu, albo nie – w konsekwencji może być uznana jako prawo, albo nim nie jest). By to osiągnąć należy w taki sposób ukształtować metodę by uzyskać warunki właściwe naukom przyrodniczym i ścisłym (potocznie – stosowanym), w których: radykalizuje się opozycję podmiotu i przedmiotu poznania, ale przede wszystkim postulat *ceteris paribus*, tj. założenie wyabstrahowania wszelkich czynników

zakłócających proces poznawczy, zarówno tych przedmiotowych – ale rozumianych jako sam akt poznawczy, jak i podmiotowych, tj. takich, które ograniczają samego badacza. To oczywiście kanon poznania naukowego w dyscyplinach empirycznych, ale to Kelsen poświęcił im więcej uwagi niż sami pozytywiści. Na marginesie można zauważyć, że stanowi to argument za traktowaniem filozofii normatywizmu jako odrębnej nie tylko w grupie filozofii prawa typu pozytywistycznego, ale w ramach opozycji: filozofie pozytywistyczne / niepozytywistyczne. W gruncie rzeczy bowiem założenia pozytywistów, na których ufundowane jest „ich” myślenie, tj. tezy: o separacji i skuteczności prawa (tj. normy, która może być zastosowana przez organy władzy publicznej) spełniają wymóg postulatu opracowania metody spełniającej wymóg „innych czynników niezmiennych” jedynie w sposób tyleż deklaracyjny co ogólny. Innymi słowy, metodologia pozytywistów (prawniczych) jest słabo pozytywistyczna w odniesieniu do filozofii ogólnej. Uwaga ta ma zastosowanie nie tylko do pozytywizmu pierwotnego, ale także (a może przede wszystkim) do uważanej za jego najdoskonalsze rozwinięcie jakim jest analityczna teoria Harta. Założenia wewnętrznego punktu widzenia czy wewnętrznej moralności prawa wikłają badacza w subiektywne oceny, których nie sposób jest formalizować na zasadzie klasycznej logiki dwuwartościowej. Pewien sukces gwarantuje aplikacja przez Harta rozluźnianego kryterium pragmatycznej oceny wyrażen językowym dzięki zastosowaniu teorii performatywów (ocena illokucji i perlokucji), ale to również ma miejsce w ramach intrasubiektywnych rozważań prawnika. Gdyby zaś Hart zaproponował jakieś socjologiczne kryteria takiej oceny, paradoksalnie, eliminowałby wymagane przez prawo kryteria normatywności jego źródeł. Pomimo heterogenicznej struktury źródeł prawa kultury *common law*, akt woli sędziego anglosaskiego w odpowiedzi na to, co jest prawem (czy też, w ujęciu Harta, które wyrażenie będzie spełniało kryteria prawności) nie może być dokonywany zupełnie dowolnie, ale w granicach precedensowego modelu stosowania prawa (którego celem jest przecież redukcja swobody decyzyjnej sędziego, a nie jej poszerzenie).

Tak stawiając sprawę założenia ogólno-koncepcyjne Kelsena były faktycznie pionierskie i metodologicznie arcydzieła. Kwestią do oceny pozostaje oczywiście ta sama kwestia jak w przypadku wspomnianych już pozytywistów. Tj. czy założenia programu badawczego Kelsena są dzisiaj możliwe do utrzymania i w jakiś sposób do spełnienia. Specjalnie odnoszę się do współczesności, gdyż Autorka wyraźnie stawia tezę o potrzebie dynamicznego postrzegania ogólnej teorii norm oraz jej reinterpretacji. Ocena dorobku Kelsena z perspektywy czasu jego śmierci w 1973 r. a nawet później – wszakże „Ogólna teoria norm” wydana została

w roku 1979, przesuwalaby akcent na pole rozważań praktycznie historyczno-prawnych. Przede wszystkim nie uwzględnialaby specyfiki współczesnych systemów prawnych – odnosząc się nawet jedynie do państw kultury prawa stanowionego. Ta zaś dynamizuje się w związku z procesem tranzycji współczesnej nam cywilizacji z ery post-industrialnej w cyfrową (wykorzystując terminologię A.Tofflera).

Kolejnym trafnym spostrzeżeniem Pani dr Moniki Zalewskiej jest to, że pełna ocena teorii Kelsena, tj. bazująca zarówno na książce „Czysta teoria prawa” jak i „Ogólna teoria norm”, przeczy często intuicyjnemu „szufladkowaniu” filozofii Kelsena jako wyłącznie mieszczącej się w nurcie jurysprudencki analitycznej. Z wyszczególnianych przez Autorkę składników „eklektyczności idei Kelsena” (s.4): analityczności, fenomenologii i realizmu, przemawia do mnie szczególnie fenomenologia. Ta zaś jest bowiem najbliższa osiągnięciu „bezzałożeniowego” poznania czystej powinności, zatem uchwycenia ontologii prawa pozbawionej hipotetycznie uwikłanej w rozważania transcendentne metafizyki norm prawnych.

Mocno polemiczna wydaje mi się natomiast teza Autorki, że istnieje nie jedna, ale kilka poprawnych interpretacji ogólnej teorii norm. Kryterium takiej oceny miałyby być siła uzasadnienia (s. 13). Z jednej strony akceptuję to stanowisko jako wypowiedź o GTN (skrót od akronimu angielsko-języcznego), ale nie wydaje mi się trafne w aspekcie takim, że może to prowadzić do różnych wersji GTN. Stałoby to bowiem w sprzeczności z dualizmem prawa postrzeganego jako norma, która obowiązuje / nieobowiązuje i sytuowało koncepcję Kelsena w nurcie logik deontycznych, zatem przekreślało cały wyżej nakreślony schemat myślenia filozofii pozytywnej. To, że współcześnie akcentuje się taką modalność rozumowań prawniczych i odrzuca ich prostą formalizację (Perelman i in.) nie powinien wpływać na ocenę czy interpretację GTN. To nie GTN ma się dostosowywać do współczesności, ale rozumowanie o współczesnym prawie powinno być przeprowadzane według prawidłowo zinterpretowanej GTN. Zdaję sobie sprawę, że takie stanowisko może być uznane za kontrowersyjne, zatem będzie możliwe do przedyskutowania w ramach kolokwium habilitacyjnego. Rzecz dotyczy tego, że podążając za „liberalizacją” tego założenia GTN traci się ową wrażliwość fenomenologiczną, która zdaje mi się jej głównym atutem.

Autorka zdaje się przeformułowywać GTN w kierunku teorii argumentacji, o czym świadczą te fragmenty pracy, w których Pani Doktor wskazuje na reinterpretację teorii Kelsena w aspekcie jej formalizacji logicznej. Miejscami miałem trudności w uchwyceniu intencji Habilitantki, czy zmierza Ona do reinterpretacji samej GTN (zatem tekstu książki GTN), czy też chodzi Jej o reinterpretację zastosowania GTN do wymogów współczesności.

Przy czym pytaniem otwartym pozostaje to, czy przedmiotem tego dostosowania miałyby być dyskurs prawniczy (zatem dyskurs o prawie) czy samo prawo, co wikłałoby Autorkę w rozstrzygnięcie szeregu konkretnych problemów natury fundamentalnie teoretycznej, jak opowiedzenie się za określoną koncepcją źródeł prawa, teorii normy, stosowania i jego wykładni. Nawet gdyby założenia te miały być ujęte bardzo ogólne, byłyby konieczne dla takiej reinterpretacji. Z kolei dostosowanie GTN do prawa wymaga również etapu poprzedzającego. Czytając książkę miałem wrażenie braku jasnego opowiedzenia się Autorki po „którejsz ze stron” tego problemu, ale może być to wynikiem z różnic w odczytaniu kodu semantycznego, który tkwi u podstaw monografii, która sporządzona została w języku angielskim. Niezależnie od stopnia znajomości języka obcego, kod semantyczny (zatem myślenie) kształtuje się w wyniku socjalizacji w podstawowym języku etnicznym.

Drugim problemem pracy jest pewien brak wyraźnie zakreślonej tezy badawczej. Nie oznacza to, że obszar, pytanie i teza nie zostały w ogóle określone, co byłoby na poziomie postępowania ws. nadania jakiegokolwiek stopnia naukowego poważnym uchybieniem. Chodzi raczej o jej konkretyzację. Wątpliwość bierze się z niedostatecznego wyjaśnienia zamierzeń badawczych Autorki, tj. czy przedmiotem Jej reinterpretacji ma być – ponownie – sama GTN, czy też jej zastosowanie do rozstrzygnięcia ważności norm jako prawnych. Z mojej perspektywy, częściowo wypływającym z doświadczeń w obserwacji praktyki prawa sądowego i działania instytucji publicznych, o wiele ciekawszą i praktyczną byłaby ta druga perspektywa. Stanowiłaby bowiem ważny głos w bieżących wyzwaniach ewolucji systemu prawa – jego multiucentryczności, związków prawa krajowego i prawa europejskiego (czy szerzej – międzynarodowego), problemów proporcjonalnej ingerencji władzy publicznej prawem, czy literalnej granicy wykładni prawa. Kwestii tych można wymieniać bardzo dużo. Wątpliwości tych nie rozwiewa zbyt syntetyczny rozdział 8 pracy – wnioski. Te zaś są zawarte jedynie na 5 stronach i w zasadzie powielają częściowo otwarty katalog pytań z wprowadzenia, tj. otwartość GTN, niespójność czy możliwość zachowania tezy o normatywności jako fundamentu czystej teorii prawa. O tym ostatnim byłem przekonany już po lekturze wprowadzenia. Wniosek przeciwny przekreślałby bowiem autonomiczność tej filozofii i osłabiał jej wydźwięk w nauce prawa.

Podsumowując, nie mam wątpliwości, że książka przedstawiona w postępowaniu habilitacyjnym przez Panią dr Monikę Zalewską stanowi wymagane ustawą osiągnięcie naukowe, które stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk prawnych.

Dodatkowo, jej publikacja w języku angielskim, w wydawnictwie zagranicznym, internacjonalizuje badania Autorki oraz dorobek polskiej teorii i filozofii prawa.

III. Ocena pozostałych osiągnięć w świetle art. 219 ust. 1 pkt 2 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

Na początku tej części recenzji muszę poczynić pewne uwagi krytyczne względem przygotowanej na potrzeby postępowania habilitacyjnego dokumentacji; konkretnie wykazu osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny oraz autoreferatu. Dokumenty te są nie tylko wymagane z racji prakseologicznych postępowania habilitacyjnego oraz konieczne w świetle przepisów wewnętrznych Rady Doskonałości Naukowej, ale stanowią podstawę pracy członka komisji habilitacyjnej, w szczególności recenzenta. Ich staranne przygotowanie ułatwia pracę, w tym sporządzenie części recenzji w aspekcie nauko-metrycznym. To drobnostki, ale warte odnotowania, bowiem warunkują sprawną ocenę całokształtu dorobku wnioskodawcy oraz ułatwiają jego merytoryczną ocenę.

Autoreferat Habilitantki nie nasuwa większych zastrzeżeń. Jest obszerny i zawarto w nim omówienie osiągnięcia, które stanowi podstawę do nadania stopnia zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 P.s.w. Opis pozostałego obszaru aktywności Pani dr Moniki Zalewskiej jest jednak dość syntetyczny i przesycony raczej ogólnymi rozważaniami natury filozoficzno-prawnej (por. np. s.3 autoreferatu), zamiast bardzo konkretnie omówić główne tezy i wnioski z poszczególnych artykułów naukowych lub rozdziałów w monografiach wieloautorskich lub ich zbiorów na podstawie relacji przedmiotowych. Zabieg taki ułatwia pracę recenzentowi, ale pozwala również ocenić na ile habilitant jest samoświadomy rozpoznawania i rozstrzygania problemów badawczych w relacji do ich otoczenia teoretycznego oraz potrafi dokonać w tej kwestii odpowiedniej syntezy. Szczególnie to drugie jest istotne dla oceny rozumowań abiturienta w dyscyplinie nauk prawnych.

Tymczasem nawet pobieżne zapoznanie się z aktywnością naukową Pani dr Moniki Zalewskiej, realizowanej poza publikacją monografii jednoautorskich, wskazuje na obfitość podejmowanych zagadnień. Trzeba było natomiast je skonkretyzować z autoreferacie. Miejscami są one na tyle ogólne, że w ogóle nieprzydatne nie tylko dla recenzenta, ale dla samej Habilitantki jako konieczny przeciw element wykazania przez Nią dotychczasowego rozwoju naukowego. Przykładowo; zwyczajowym elementem recenzji sporządzanej na potrzeby postępowania habilitacyjnego jest przynajmniej wzmiankowanie o doświadczeniu

wnioskodawcy w ramach dydaktyki akademickiej (chyba, że jest z tego obowiązku zwolniony z uwagi na zatrudnienie wyłącznie na stanowisku badawczym). Nie jest to element konieczny do uzyskania stopnia naukowego, ale jeżeli już porusza te kwestie sam wnioskodawca, to wypada konkretnie wskazać w jakim okresie i w jakich podmiotach szkolnictwa wyższego i z jakich przedmiotów prowadzona była taka aktywność. Tymczasem w autoreferacie Habilitantki odnajdujemy spostrzeżenia, że „praca ze studentami [...] to pasja i głębokie źródło satysfakcji” (s.23). Ujmująca jest także „wiara” Pani Doktor, że w drodze oddziaływania propedeutycznego może „realnie i trwale oddziaływać na rzeczywistość” (Tamże). Dokładnego wskazania przedmiotów i ewentualnie ich wymiaru godzinowego brak jest w tej części autoreferatu. Habilitantka wskazała jedynie, że prowadzi zajęcia „przede wszystkim z teorii i filozofii prawa” (zakładam, że są to jedynie ćwiczenia, ale być może na studiach niestacjonarnych albo kierunkach pokrewnych do <prawa> Pani Doktor prowadziła/prowadzi wykład albo specjalistyczne zajęcia kursowe na prawach egzaminu) oraz że pełniła funkcję promotora dla – łącznie – siedmiu magistrantów. Informacji o rodzaju kierunku i trybie kształcenia jest jednak brak. Tymczasem informacje te byłyby przecież dodatkowym atutem Habilitantki, skoro pracuje Ona na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego nieprzerwanie od 2007 r. a poza kierunkiem <prawo> zajęcia dydaktyczne kadra przypisana do Katedry TiFP realizuje zapewne także na innych kierunkach kształcenia.

Bardziej krytyczne uwagi muszę natomiast sformułować w odniesieniu do wykazu osiągnięć naukowych. Razi jego niestaranne przygotowanie od strony redakcyjnej, w tym braki lub błędy w numeracji, różnice w użytej czcionce itp. Nie są to drobiazgi. Szczególnie od prawnika wymagana jest przecież dokładność w przygotowaniu dokumentacji „awansowej”. Materiał dostarczony w postępowaniu rodzi podejrzenie o niestaranność Habilitantki w przygotowaniu tak istotnej części dokumentacji „awansowej” lub – o co nie podejrzewam Pani Doktor - lekceważenie Komisji. Wskazuję natomiast, że sytuacja taka obiektywnie utrudnia pracę recenzenta.

Za niewystarczające należy uznać ujęcie w sposób raczej nieformalny tematyki niektórych opracowań, syntetycznie dopuszczalne w wykazie dorobku naukowego, ale nieakceptowane w tak luźnej formule; por. np. „*Podzieliłyśmy się tematami. Ja opisałam multicytryczność z perspektywy Hansa Kelsena natomiast Anna Kalisz w drugiej części wskazała jak multicytryczność da się pogodzić z wewnętrznym punktem widzenia*” (s.4 i 8 wykazu dorobku – pisownia oryginalna).

Poważnym uchybieniem jest także niedostarczenie przez Habilitantkę wszystkich prac wymienionych w wykazie osiągnięć naukowych. W pkt. H wykazu, dotyczącego recenzowanych prac naukowych Pani Doktor wymienia (podwójnie i niestarannie ponumerowane) 26 opracowań tego rodzaju. Są to zresztą różnego rodzaju publikacje, w których nie zawarto rozróżnienia na składniki oceny poziomu naukowego prowadzonej działalności naukowej zgodnie z § 8 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U.2022.661 t.j.). Niektóre z tych opracowań wpisują się także bardziej w formułę popularyzacji nauki, co dotyczy przede wszystkim haseł przygotowanych w ramach „Wielkiej Encyklopedii Prawa”. Osobnego wykazu dotyczącego aktywności z obszaru popularyzacji nauki dokumentacja nie zawiera. Inną sprawą jest niekonsekwentnie podawana przy tych publikacjach punktacja; wydaje się ona albo nieaktualna, albo nie jest wyszczególniana w przypadku wszystkich tych opracowań. Stwarza to podejrzenie wyjątkowo niestarannego kopiowania tego wykazu z różnych materiałów będących w posiadaniu Habilitantki, co nie powinno mieć miejsca w przypadku przygotowywania dokumentacji na potrzeby postępowania habilitacyjnego.

Niezależnie od tych uwag w materiałach dostarczonych w formie elektronicznej znajduje się 22 plików oznaczonych w folderze „wybrane osiągnięcia”. Wśród nich – nie wiedzieć czemu – znajduje się certyfikat Unesco, którego do osiągnięć naukowych – publikacyjnych – nie sposób jest zaliczyć. Tymczasem obowiązkiem Habilitanta jest dostarczenie całokształtu dorobku naukowego w formie wymaganej przez RDN. Na potrzeby tego postępowania przyjąłem jednak, że dokumentacja taka ma wystarczać do sporządzenia recenzji, zatem „poddawać się” ocenie Komisji. Idealem jest jednak precyzyjne oznaczenie plików odpowiadających poszczególnym składnikom dorobku naukowego według numeracji zastosowanej w wykazie dorobku.

Powyższe uwagi krytyczne nie są na tyle istotne by stwierdzić, że przygotowany materiał uniemożliwia jego merytoryczną ocenę. Ta zaś prowadzi do jednoznacznej konkluzji, że również w pozostałym aspekcie Pani dr Monika Zalewska spełnia ustawowe wymogi do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk prawnych.

Prócz monografii zgłoszonej jako osiągnięcie naukowe, które spełnia wymóg z art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a) P.s.w. Habilitantka opublikowała rozprawę doktorską; M.Zalewska, Problem zarachowania w normatywizmie Hansa Kelsena, Łódź 2014, s.225.

W ramach pozostałego dorobku naukowego Pani dr Monika Zalewska opublikowała:

a) 14 rozdziałów w monografiach wieloautorskich:

1. Hans Kelsen's Normativism, the Theory of Democracy and Enlightenment Values, in: Kelsen's Legacy. Legal Normativity, International Law and Democracy, editors: Núñez Jorge Emilio, Villa-Rosas Gonzalo, Fabra-Zamora Jorge Luis, 2025, Oxford, Bloomsbury Publishing, pp. 261–281;
2. Norma fundamental (Grundnorm) y fundamentación, [w:] Hans Kelsen ante el siglo XXI. Un diálogo crítico / Ibarra Palafox Francisco [i in.] (red.), Serie Doctrina Jurídica, nr 1006, 2023, Universidad Nacional Autónoma de México (wspólnie z Heidemannem Carstenem);
3. Empowerment and the Act of Will in Hans Kelsen's General Theory of Norms, W: Legal Power and Legal Competence. Meaning, Normativity, Officials and Theories / Villa-Rosas Gonzalo, Spaak Torben (red.), Law and Philosophy Library, vol. 140, 2023, Springer;
4. Imputation as a supervenience in the General Theory of Norms, [w:] Objectivity in Jurisprudence, Legal Interpretation and Practical Reasoning / Villa-Rosas Gonzalo, Fabra-Zamora Jorge Luis (red.), 2022, Edward Elgar Publishing;
5. Network, or Stufenbau, W: Der Stufenbau des Rechts auf dem Prüfstand / Jabloner Clemens, Olechowski Thomas, Zeleny Klaus (red.), Schriftenreihe des Hans Kelsen Instituts, vol. 42, 2022;
6. Kelsen's Rejection of Logic in General Theory of Norms and its Impact on his Legal Science Project, W: Law and Logic - Making Legal Science a Genuine Science. Proceedings of the Special Workshop held at the 28th World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy in Lisbon, Portugal, 2017 / Yoshino Hajime, Villa Rosas Gonzalo (red.), Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie Band 166, 2021, Franz Steiner Verlag;
7. Does Hans Kelsen's Pure Theory of Law Support the Rule of Law and Democracy?, W: The Rule of Law and Democracy : The 12th Kobe Lecture and the 1st IVR Japan International Conference / Takikawa Hirohide (red.), Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie (ARSP) Beiheft 161, vol. 161, 2020, Franz Steiner Verlag;
8. The basic norm at the time of the revolution, W: Revolution, Transition, Memory, and Oblivion. Reflections on Constitutional Change / Belov Martin, Abat i Ninet Antoni (red.), 2020, Edward Elgar Publishing;
9. The Reception of Hans Kelsen's Legal Thought in Poland Before and After World War II. The 100th Centenary of Kazimierz Opalek's Birthday, W: Die

Verfassungsentwicklung 1918/1920 und Hans Kelsen / Jabloner Clemens, Olechowski Thomas, Zeleny Klaus (red.), Schriftenreihe des Hans Kelsen Instituts Band 41, 2020;

10. Some misunderstandings concerning Hans Kelsen's concepts of democracy and the rule of law, W: The principle of equality as a fundamental norm in law and political philosophy / Wojciechowski Bartosz, Bekrycht Tomasz, Cern Karolina M. (red.), *Jurisprudencja*, vol. 8, 2017, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego;
11. Zalewska Monika: Objectivity and Hans Kelsen's Concept of Imputation, W: Truth and Objectivity in Law and Morals. Vol. 2. Proceedings of the Second Special Workshop held at the 27th World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy in Washington D.C., 2015 / Santacoloma Santacoloma Andrés, Ferreira Leite de Paula André, Villa Rosas Gonzalo (red.), *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie / Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*, vol. 151, 2016, Franz Steiner Verlag;
12. Hans Kelsen in a Multicentric (Legal) Word [w:] M. Belov (red.), *Global Governance and Its Effects on State and Law*, Peter Lang 2016, s. 115-128 (wspólnie z A.Kalisz);
13. Gunman Situation Vicious Circle and Pure Theory of Law", [in:] M. Araszkiewicz, P. Banaś, T. Gizbert Studnicki, K. Płeszka "Problem of Normativity, Rules and Rule-Following", Springer Verlag, 2015, pp. 189-198, 2015;
14. Two Approaches to the Methodology of Legal Theory: Hans Kelsen and Jerzy Wróblewski" [in:] L.Burazin, D. Gardasevic, A. Sardo (eds), "Law and State", Peter Lang, Frankfurt am Mein, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2015, ss. 49-63, 2015;

b) 5 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych:

1. Grundnorm and Grounding A modern Metaphysics for Hans Kelsen's Pure Theory?, *Białostockie Studia Prawnicze*, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, vol. 29, nr 3, 2024, s. 55-76 (wspólnie z Heidemannem Carstenem);
2. The new dimension in judicial decisions for acceleration of water resources and biosphere sustainability, *Ecology & Hydrobiology*, vol. 24, nr 1, 2024, s. 3-12;

3. The Metaphorical Aspect of Hans Kelsen's Pure Theory of Law, Principia. Pisma koncepcyjne z filozofii i socjologii teoretycznej, vol. 65, 2018;
4. Zalewska Monika, Różne wymiary odpowiedzialności prawnej, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica, nr 77, 2016, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego;
5. Znaczenie metafor pojęciowych na przykładzie prawa autorskiego, Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, vol. 5, nr 1, 2016;

c) 5 innych opracowań:

1. Normatywizm Hansa Kelsena, [w:] Filozofia prawa. Normy i fakty / Hołówka Jacek, Dziobkowski Bogdan (red.), Biblioteka Przeglądu Filozoficznego, 2020, Wydawnictwo Naukowe PWN;
2. Kelsen, Horyzonty Filozofii Prawa (Seria Biblioteki Palestry), 2017, Wydawnictwo Arche Marek Tokarczyk;
3. Causality and Imputation (Kelsen), W: Encyclopedia of the Philosophy of Law and Social Philosophy / Sellers Mortimer, Kirste Stephan (red.), 2017, Springer;
4. Cognitive Theory of Metaphor and Jerzy Wróblewski's Concept of Legal Interpretation, Internetowy Magazyn Filozoficzny Hybris, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, vol. 39, nr 4, 2017;
5. Hasła: „Norma podstawowa”, „Zarachowanie”, [w:]: Wielka Encyklopedia Prawa. Tom 7. Teoria i filozofia prawa / Bator Andrzej, Zajadło Jerzy, Zirk-Sadowski Marek (red.), 2016, Fundacja Ubi Societas Ibi Ius;

d) uczestnictwo w redakcji dwóch monografii wieloautorskich:

1. Różne wymiary odpowiedzialności prawnej, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, vol. 77, 2016;
2. Integracja wewnętrzna i zewnętrzna nauk prawnych cz. 2', Jurysprudencja 2014/3 (wspólnie z A.Bartczakiem i M.Król).

W wymiarze ilościowym jest to dorobek, który w mojej ocenie spełnia wymogi do nadania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych. Na szczególną uwagę zasługuje jego bardzo wysokie umiędzynarodowienie.

W ramach aktywności Habilitantki na uwagę zasługuje intensywne uczestnictwo w międzynarodowych konferencjach naukowych, w absolutnej większości realizowane poza granicami Polski. Z pewnością to mocny punkt w dorobku naukowym Pani Doktor, który pozwala z naddatkiem ocenić spełnienie wymogu, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 P.s.w., tj. obowiązku wykazania istotnej aktywności naukowej realizowanej więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Aktywność ta nie została przedstawiona w wykazie dorobku według ujednoliconego redakcyjnie układu i bez numeracji, pozwala jednak ocenić, że w latach: 2025-2013 Pani dr Monika Zalewska brała udział w dwóch / trzech wydarzeniach tego rodzaju rocznie.

Wyróżniającą się aktywnością Habilitantki jest także udział albo kierownictwo konkursowych projektów badawczych. Pani Doktor była kierownikiem dwóch grantów Narodowego Centrum Nauki:

1. 2019 NCN MINIATURA 2- 2018/02/X/HS5/02920 Umocowanie w prawie w "Ogólnej teorii norm" Hansa Kelsena z perspektywy horyzontalnej i wertykalnej;

2. 2021-2026 NCN OPUS 41 - 2021/41/B/HS5/01174 Dynamiczna interpretacja czystej teorii prawa Hansa Kelsena. Jak prawnicy rozumieją prawo?

Szkoda, że w autoferacie projekty te zostały omówione właściwie zdawkowo (jedynie wspomniane), a stanowią przecież bardzo istotny element aktywności Habilitantki.

Pani Doktor była natomiast wykonawcą w dwóch projektach grantowych NCN:

1. OPUS (2013-2014) 2013/09/B/HS5/02529 Metafora jako mechanizm rozumienia języka prawnego i prawniczego oraz doświadczenie prawa na przykładzie polskiego języka prawnego i prawniczego;

2. OPUS (2016-2020) 2015/17/BHS5/00495. Wpływ heurystyk na działalność orzeczniczą sądów w ujęciu behawioralnej ekonomicznej analizy prawa.

Nic więcej jednak o tych projektach w autoreferacie nie napisano; kto nimi kierował i czego – szerzej – dotyczyły.

Habilitantka odbyła także trzy staże badawcze z których z pewnością za najistotniejszy należy uznać, także według deklaracji Pani Doktor, pobyt badawczy w Instytucie Hansa Kelsena w Wiedniu (15 maja-15 czerwca 2018 r.). W Instytucie tym dr Monika Zalewska po raz przerwy przebywała także przed uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych, w 2009 r.

w ramach stypendium Fundacji Stypendialnej Republiki Austriackiej. Pani Doktor jest członkiem-korespondentem Instytutu Hansa Kelsena w Wiedniu.

Prócz tego pobytu, Pani dr Monika Zalewska odbyła staż w IHP UNESCO (02 maj-30 lipca 2017 r.) oraz w Uniwersytecie w Glasgow (22 października-4 listopada 2022 r.).

Prócz wspomnianego członka-korespondenta Instytutu Hansa Kelsena w Wiedniu Habilitantka jest także członkiem IVR (International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy) oraz IUCN (The International Union for Conservation and Nature).

Powyższe wskazuje na wysoką spójność zainteresowań badawczych Pani dr Moniki Zalewskiej, znaczącą w swej intensywności współpracę zagraniczną oraz podejmowanie projektów badawczych konsekwentnie związanych z głównym obszarem zainteresowań jakim jest filozofia Hansa Kelsena. Nie mam wątpliwości, że uzasadnia to pozytywną ocenę spełnienia ustawowego wymogu do nadania Pani dr Monice Zalewskiej stopnia doktora habilitowanego.

III. Konkluzja.

Mając powyższe na uwadze, uznaję, że Pani dr Monika Zalewska zarówno w ramach oceny przedłożonego osiągnięcia naukowego – monografii „A Dynamic Approach to Hans Kelsen’s General Theory of Norms”, jak również w aspekcie pozostałego dorobku naukowego spełnia wymogi do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk prawnych, zgodnie z art. 219 ust. 1 P.s.w.